

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-48>

УДК 657.6

ВИВЧЕННЯ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

STUDY OF THE METHOD OF AUDIT OF PRODUCTION STOCK AT THE ENTERPRISE

Ткаченко Олександр Сергійович

кандидат економічних наук,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7795-9293>

Шендрік Карина Андріївна

здобувачка вищої освіти ОС «Магістр»,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-2758-7668>

Tkachenko Oleksandr, Shendryk Karyna
Dnipro State Agrarian and Economic University

Стаття присвячена вивченню методики проведення аудиту виробничих запасів для покращення управління запасами та виробничими процесами на підприємствах. Виробничі запаси відіграють важливу роль у стабільному функціонуванні підприємства та забезпечують неперервну роботу виробництва. У статті розглядається аудит виробничих запасів як складний процес, який вимагає високої кваліфікації аудитора. Проаналізовані різні методики проведення аудиту, включаючи перевірку обліку, оцінку зберігання, визначення вартості запасів, виявлення ризиків та порушень, а також надано рекомендації для покращення систем управління запасами. Метою статті є дослідження цих методів аудиту та їх ефективності з метою покращення управління запасами та оптимізації виробничих процесів на підприємствах. Вона враховує останні дослідження в цій галузі та надає рекомендації для подальших досліджень у цьому напрямку. З проведених досліджень визначено, що наразі не існує єдиної узагальненої методики аудиту виробничих запасів, і дослідники пропонують різні підходи та інструменти для проведення аудиту.

Ключові слова: методи аудиту, управління запасами, виробничі процеси, рекомендації, дослідження.

The article is devoted to the study of the methodology of conducting an audit of production stocks to improve the management of stocks and production processes at enterprises. The author argues that inefficient inventory management can lead to financial losses and supply issues. Inventory auditing is presented as a necessary tool for assessing and ensuring effective management of these resources. The article emphasizes that advancements in technology, changes in business processes, and international accounting standards create a need for improved audit methods and evaluation of inventory management effectiveness. The author highlights the existence of various approaches to inventory audit methodologies, indicating the need for further research in this field. The aim of the article is to explore these audit methods and their effectiveness in enhancing inventory management and optimizing production processes. The article takes into account recent research in this area and provides recommendations for further investigations. Each proposed methodology is shown to be effective for inventory auditing, although the specific effectiveness of each method depends on various factors. These factors include ownership structure, legal form, operating conditions, level of development, business type, taxation system, software, and the effectiveness of internal control systems. To successfully conduct inventory audits, auditors need to consider these factors and have access to documentation related to inventory accounting and movement. The organization of the audit process includes steps such as planning, studying accounting policies, evaluating internal control systems, and analyzing financial reports related to inventories. Adhering to these steps diligently contributes to achieving the objectives of the audit and obtaining reliable results. Furthermore, studying the accounting policy document and verifying financial indicators help auditors understand the organization of inventory accounting and movement within a company and ensure their compliance with established standards and requirements. Effective adaptation of recommendations and methodologies to the specific needs and conditions of each enterprise will contribute to the efficiency of the audit process and the accuracy of financial reporting.

Keywords: inventory management, inventory auditing, effective management, financial reporting, audit methodologies.

Постановка проблеми. У сучасному господарському середовищі, де підприємства стикаються зі зростаючими вимогами ефективного управління, одним із ключових аспектів є належне управління виробничими запасами. Виробничі запаси є невід'ємною складовою успішної діяльності підприємств, але їх неефективне управління може призводити до фінансових втрат, затримки в постачанні, переплати за зберігання та знецінення товарів. З огляду на важливість виробничих запасів, одним із методів зовнішнього контролю є аудит виробничих запасів. Він є необхідним інструментом для оцінки та забезпечення ефективного управління цим ресурсом. Аудит виробничих запасів дозволяє з'ясувати, чи відповідає система управління запасами вимогам ефективного використання ресурсів, а також виявити можливі ризики та проблеми, пов'язані з управлінням запасами. Розвиток сучасних технологій, зміни в бізнес-процесах та міжнародні стандарти обліку створюють необхідність у вдосконаленні методів аудиту та оцінки ефективності управління виробничими запасами. Таким чином, аудит виробничих запасів є актуальним в контексті сучасного господарського середовища, де підприємства прагнуть до оптимізації управління запасами для досягнення конкурентної переваги, зниження витрат та забезпечення стабільного фінансового стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми аудиту виробничих запасів розглядаються в різних дослідженнях, зокрема в працях Загороднього А. Г., Кулаковської Л. П., Мельникова М. С., Огійчук М. Ф., Піча Ю. В., Сиротюк Г. О., Скоба О. А., Скрипник М. І., Утенкова К. О., Шкірі Л. Н. та інших авторів. Питання розвитку теорії та практики аудиту виробничих запасів є предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Незважаючи на значні досягнення в розкритті сутності поняття «виробничі запаси», їх класифікації та оцінки, серед науковців ще не існує єдиної позиції щодо цих питань. Різні підходи до методики аудиту операцій з виробничими запасами на великих і середніх підприємствах свідчать про необхідність та актуальність подальших досліджень у цій області.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження та визначення методів аудиту виробничих запасів та оцінка їх ефективності з метою покращення управління запасами і оптимізації виробничих процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробничі запаси відіграють важливу роль для підприємства. Виробничі запаси забезпечують стійку та неперервну роботу підприємства, дозволяють уникнути перебоїв в постачанні і забезпечити виробництво вимогами ринку. Вони також допомагають управляти ризиками, пов'язаними з коливаннями цін та постачанням ресурсів. Основним нормативним документом, який визначає поняття «запаси» є П(С)БО 9 «Запаси», за яким запаси є активами, які відповідають наступним умовам: «запаси утримуються з метою подальшого продажу в межах звичайної господарської діяльності; запаси перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу готової продукції; запаси утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг» [1].

Аудит виробничих запасів є однією з найбільш складних і трудомістких ділянок облікової роботи, а також одним з важливих етапів перевірки фінансової звітності. Це вимагає високої кваліфікації та спеціалізованого знання з боку аудитора. Перевірка виробничих запасів включає різні методики проведення аудиту.

Основною метою аудиторської перевірки виробничих запасів є визначення законності, достовірності та обґрунтованості операцій, що пов'язані з виробничими запасами, а також перевірка правильності їх відображення в бухгалтерському обліку.

Відповідно до мети аудиту, можна сформулювати основні завдання аудиту виробничих запасів:

- перевірка правильності обліку: аудитор перевіряє, чи відповідають облікові записи виробничих запасів дійсності та чи відображаються всі операції з придбання, використання, переміщення та списання запасів;
- оцінка належного зберігання: аудитор перевіряє умови зберігання виробничих запасів, включаючи відповідність нормам зберігання, наявність належних приміщень та інфраструктури, які забезпечують безпеку та відсутність ризиків пошкодження або втрати запасів;
- визначення вартості запасів: аудитор перевіряє методи оцінки вартості запасів, які використовуються підприємством, і переконується, що вони відповідають відповідним стандартам і вимогам бухгалтерського обліку;
- виявлення можливих ризиків та порушень: аудитор аналізує системи контролю

виробничих запасів та ідентифікує можливі ризики, помилки або порушення, які можуть вплинути на достовірність інформації про запаси;

– надання рекомендацій: аудитор надає рекомендації щодо вдосконалення систем управління та контролю виробничих запасів, забезпечення дотримання вимог законодавства та стандартів, а також оптимізації процесів управління запасами для забезпечення ефективного використання ресурсів підприємства.

Щодо методики аудиту виробничих запасів загальний висновок з проведених досліджень показав, що наразі не існує єдиної узагальненої методики. Кожне з досліджень розглядає окремі аспекти аудиторського дослідження, надаючи рекомендації та інструменти для його проведення.

Так, у своєму дослідженні, Огійчук М. Ф. розглядав методику аудиту зберігання виробничих запасів, малоцінних та швидкозношуваних предметів, напівфабрикатів, продукції сільськогосподарського виробництва та товарів. Він підкреслював важливість визначення придатності складів для належного зберігання, перевірки наявності необхідної інфраструктури, такої як під'їзди до складів та стелажі для зберігання. Також він акцентував увагу на перевірці кадрового забезпечення, включаючи відсутність судимості, вміння організовувати та документувати процес відпуску та приймання товарно-матеріальних цінностей [4].

Огійчук М. Ф. наголошував на важливості наявності договорів про повну матеріальну відповідальність з матеріально відповідальними особами. Його дослідження вказує на значення детальної перевірки цих аспектів під час аудиту, щоб забезпечити належну збереженість та використання матеріальних активів підприємства [4].

Утенкова К. О. досліджувала методику аудиту запасів і рекомендувала використовувати різні прийоми та способи перевірки, такі як інвентаризація, контрольне порівняння, зіставлення документальних даних, зустрічна перевірка, арифметична перевірка та перевірка правильності розрахунку норм природних втрат. Вона підкреслювала необхідність використання цих методів для досягнення об'єктивності істинної картини щодо запасів [8].

В свою чергу, Кулаковська Л. П. зазначала, що вибір методики аудиту запасів залежить від мети дослідження, умов договору та можливостей аудитора. Вона наголошувала,

що основна мета обраної методики полягає у встановленні об'єктивної правдивої інформації про об'єкт аудиту. Вибір методики може бути суцільним, вибіркоким або комбінованим, залежно від результатів тестування внутрішнього контролю та бухгалтерського обліку виробничих запасів [2].

Робота Мельникової М. С. спрямована на розробку методики аудиту виробничих запасів, зокрема на збір аудиторських доказів, проведення аналізу та рекомендацій для оптимізації роботи облікового апарату. Методика орієнтована на підвищення ефективності управління виробничими запасами шляхом детального розгляду окремих статей та елементів [3].

Дослідження Скрипника М. І. зосереджувалося на порядку організаційних і методичних аспектів аудиту виробничих запасів на підприємстві. Дослідник запропонував використання таких інструментів, як тест внутрішнього контролю, план та програма аудиту виробничих запасів, порівняльна відомість результатів інвентаризації виробничих запасів. Ці документи мають на меті підвищення рівня контролю та покращення аудиту операцій з виробничими запасами [7].

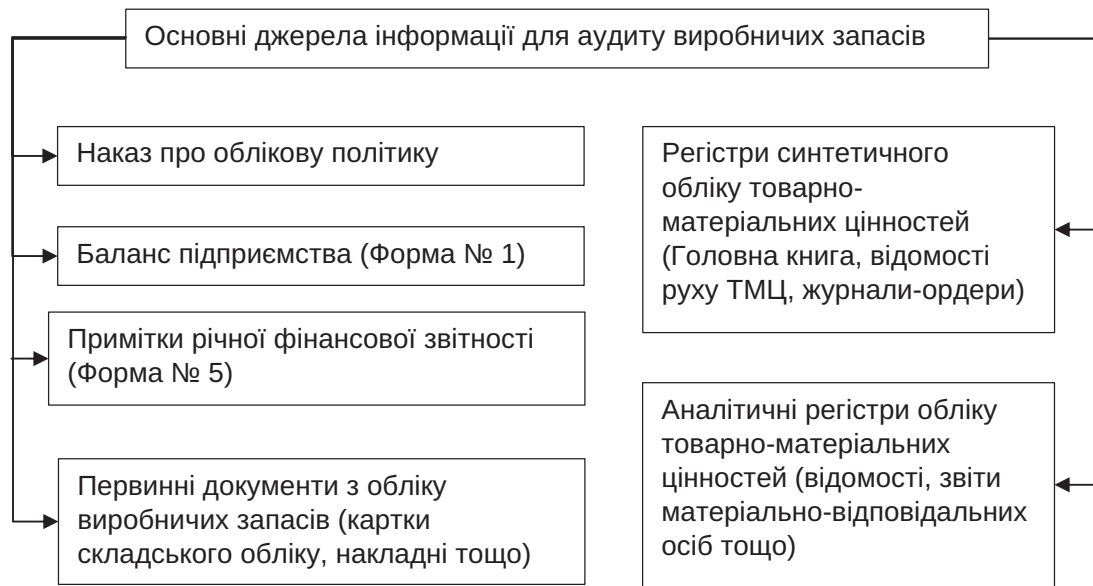
У дослідженні Сиротюка Г. зазначається, що під час аудиту аудитор повинен надати першочергову увагу обліковій політиці підприємства. Перевірка організації обліку є важливим кроком перед перевіркою фактичного виконання обліку [5].

Кожна з запропонованих методик дослідників виявляється ефективною при проведенні аудиту виробничих запасів, проте ефективність конкретної методики залежить від різних факторів. Серед цих факторів можуть бути форма власності підприємства, організаційно-правова форма, види діяльності, система оподаткування, наявність програмного забезпечення, ефективність системи внутрішнього контролю та багато інших факторів.

Не менш важливим є джерела інформації для проведення аудиту, до таких джерел можна віднести будь-яку документацію пов'язану з обліком, рухом, зберіганням, виробничих запасів. Основні з них наведено на рис. 1.

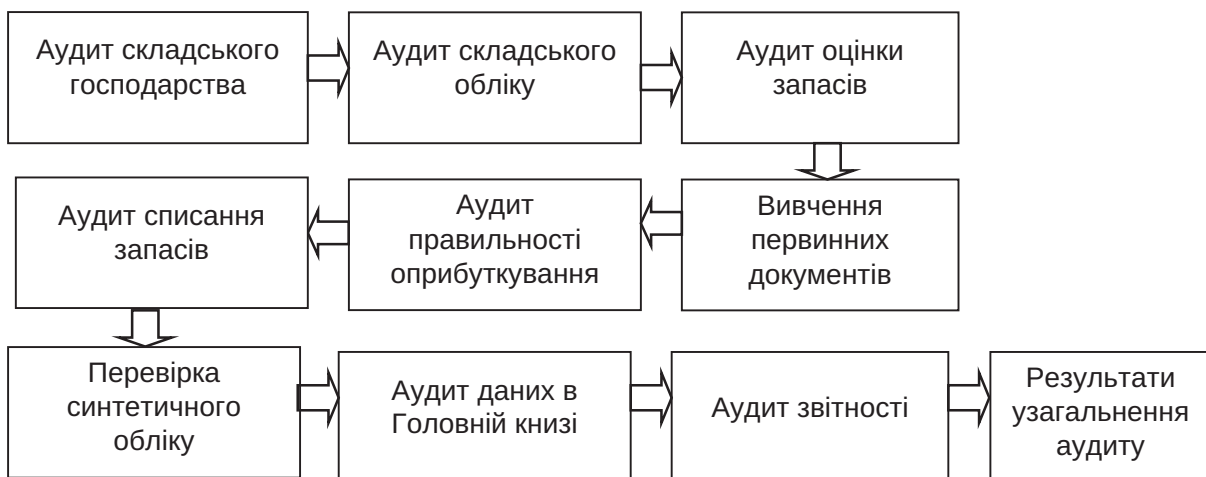
Для здійснення процесу перевірки виробничих запасів передбачається додержання певних кроків. Стадії аудиторського процесу виробничих запасів представлені на рис. 2.

Одним з основних елементів методики аудиту виробничих запасів є розробка плану та програми на етапі планування перевірки

Рис. 1 Джерела інформації аудиту виробничих запасів

Джерело: розроблено автором за матеріалами [7]

Рис. 2. Алгоритм аудиторського процесу виробничих запасів

Джерело: розроблено автором за матеріалами [6]

запасів. Планування є одним з найважливіших етапів аудиторського процесу. Планування аудиту запасів дозволяє аудиторам визначити оптимальний підхід та стратегію перевірки запасів, що сприяє ефективному та надійному аудиторському процесу.

Для прийняття рішення щодо методу організації аудиту виробничих запасів, необхідно провести оцінку системи внутрішнього контролю. Для цього аудитор здійснює тестування системи внутрішнього контролю. Під час оцінки системи внутрішнього контролю, аудитор має перевірити наступні аспекти: чи дотримуються установлені норми та процедури зберігання запасів; чи закріплені виробничі запаси за від-

повідальними особами, які відповідають за їх зберігання та використання; належність обліку запасів, включаючи правильне відображення результатів інвентаризації та відповідність облікових записів книгам обліку; наявність фактів крадіжок або псування виробничих запасів, а також вжиття заходів для їх попередження; наявність контролю за точністю обліку запасів, включаючи звірку даних регістрів бухгалтерського обліку з книгою, звірку відпуску запасів з документами на витрачання, а також контроль за точністю підрахунку первинних документів з обліку запасів.

Початок перевірки виробничих запасів доцільно розпочинати з вивчення Наказу про

облікову політику підприємства. Цей документ містить інформацію про методи оцінки запасів, їх класифікацію, процедури списання запасів у виробництво та інші аспекти, що впливають на облік і збереження запасів. Перевірка Наказу про облікову політику дозволить аудитору оцінити відповідність цього документа чинному законодавству та бухгалтерським вимогам щодо виробничих запасів. Важливо переконатись, що встановлені в наказі процедури та політика відповідають конкретним умовам роботи підприємства. Вивчення Наказу про облікову політику також допоможе аудитору зрозуміти, яким чином облік запасів організований, які процедури встановлені для збереження та використання запасів, які особи відповідають за ці процеси та як відбувається взаємодія з іншими відділами підприємства.

Наступним кроком аудитора є вивчення показників фінансової звітності, які відображають інформацію про наявність та рух запасів і їх види. Під час цього етапу аудиту аудитор розпочинає перевірку запасів з порівняння інформації про наявність запасів за кожною статтею ф. 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) з даними Оборотної відомості за синтетичними рахунками та даними Головної книги. Аудитор також перевіряє, чи відображаються виробничі запаси інформації у відповідних розділах форми 1 «Баланс» і чи відповідають ці показники даним, наведеним у «Примітках до річної фінансової звітності».

Аудитор, для обґрунтування своїх висновків, повинен отримати достовірні докази. Для цього використовуються процедури, визначені в МСА 500 «Аудиторські докази». МСА 500 встановлює важливі принципи та рекомендації стосовно отримання і оцінки аудиторських доказів. Ці процедури дозволяють аудитору зібрати достовірні і переконливі докази щодо правильності та достовірності інформації, що перевіряється. Серед процедур, які допомагають отримати достовірні докази, можуть бути такі: аналіз фінансових звітів, перевірка внутрішнього контролю, підтвердження зовнішніми джерелами, проведення фізичного огляду запасів, аналіз документації та облікових записів, проведення тестових перевірок тощо.

Після завершення аудиту виробничих запасів, аудитор складає звіт, який містить результати своїх перевірок та висновки. У цьому звіті аудитор надає обґрунтовані

висновки щодо відповідності обліку та зберігання виробничих запасів встановленим вимогам. Під час здійснення операцій з виробничими запасами, можуть виникати різноманітні помилки, які можуть негативно вплинути на ефективність та достовірність обліку запасів. Деякі типові помилки, що спостерігаються, включають: незадовільна організація складського господарства та зберігання запасів; порушення процедур завантаження та приймання вантажів; недостатня точність та регулярність обліку запасів; недостатній контроль за витрачанням матеріалів; порушення процедур інвентаризації; несвоєчасне виявлення та реагування на виявлені недоліки тощо.

Висновки. За результатами наукового дослідження можна зробити висновок, що виробничі запаси відіграють ключову роль у стабільному функціонуванні підприємств, і їх аудит є складним та важливим завданням. Проведені дослідження підтверджують відсутність єдиної узагальненої методики аудиту виробничих запасів, проте кожне дослідження надає цінні рекомендації та інструменти для ефективного проведення аудиту. Успішне здійснення аудиту залежить від кваліфікації аудитора, його спеціалізованих знань та уважного підходу до проведення перевірок.

Для досягнення об'єктивних та надійних висновків аудитор має користуватися різними джерелами інформації, зокрема документацією з обліку, регістрами, звітністю та первинними документами. Важливо проводити оцінку системи внутрішнього контролю, аналізувати Наказ про облікову політику для розуміння організації обліку запасів.

Аудит виробничих запасів вимагає виконання різних кроків, таких як планування, аудит складського обліку, оцінки запасів, перевірка первинних документів та узагальнення результатів. З метою забезпечення точності та достовірності аудиторських висновків, аудитор має використовувати різні методики та процедури, зокрема ті, що передбачені в Міжнародних стандартах аудиту.

Аудит виробничих запасів вимагає високого професійного рівня, уважності та систематичного підходу. Здійснення аудиту допомагає виявити можливі ризики та помилки, що можуть впливати на облік запасів, а також аудитор надає підприємствам рекомендації щодо вдосконалення систем управління запасами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Організація і методика аудиту : підручник. Київ : Каравела, 2012. 544 с.
2. Мельнікова К. С. Напрями удосконалення методів і процедур аудиту виробничих запасів на прикладі макаронної фабрики. *Економічні студії*. 2014. № 1. С. 13–18.
3. Огійчук М. Ф., Рагуліна І. І., Новіков І. Т. Аудит : навчальний посібник. 4-те вид., перероб. і допов. Київ : Алерта, 2020. 852с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246, з наступними змінами. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>
5. Сиротюк Г., Сиротюк К. Методичні особливості аудиту виробничих запасів. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія «Економіка АПК»*. 2015. № 22(1). С. 92–97.
6. Скорба О. А. Методика аудиту виробничих запасів. *Dny vědy-2014: materiály X mezinárodní vědecko-praktická konference* (Praha, 27 brezen-05 dubna 2014 r.). Praha, 2014. P. 58–60.
7. Скрипник М. І., Григоревська О. О., Радіонова Н. Й. Удосконалення організації і методики аудиту виробничих запасів на підприємстві. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2016. № 2-3 (35). С. 378–398.
8. Утенкова К. О. Аудит : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2011. 408 с.

REFERENCES:

1. Kulakovska L. P., Picha Yu. V. (2012). Orhanizatsiia i metodyka audytu: pidruchnyk [Organization and methods of audit: a textbook]. Kyiv: Karavela, 544 p. [in Ukrainian]
2. Melnikova K. S. (2014). Napriamy udoskonalennia metodiv i protsedur audytu vyrobnychkykh zapasiv na prykladi makaronnoi fabryky [Directions for improving methods and procedures for auditing inventory on the example of a pasta factory]. *Ekonomiczni studii – Economic studies*, 1, 13–18. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-70-13> [in Ukrainian]
3. Oghijchuk M. F., Raghulina I. I., Novikov I. T. (2020). Audyt: navchalnyi posibnyk. 4-te vyd., pererob. i dopov [Audit: a textbook. 4th edition, revised and supplemented]. Kyiv: Alerta, 664 p. [in Ukrainian]
4. Polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 9 «Zapasy»: nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 20 zhovtnia 1999 r. № 246, z nastupnymy zminamy. [Accounting Regulation (Standard) 9 "Inventories"]. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> [in Ukrainian]
5. Syrotiuk H., Syrotiuk K. (2015). Metodychni osoblyvosti audytu vyrobnychkykh zapasiv [Methodological features of inventory audit]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu – Journal of Lviv National Agrarian University*, 22(1), 92–97. [in Ukrainian]
6. Skorba O. A. (2014). Metodyka audytu vyrobnychkykh zapasiv [Methodology for auditing inventory]. *Materiály X mezinárodní vědecko-praktická konference «Dny vědy-2014» – Materials X International Scientific and Practical Conference "Days of Science-2014"(Prague, 27 March-05 April 2014)*, (pp. 58–60).
7. Skrypnyk M. I., Hryhorevska O. O., Radionova N. Y. (2016). Udokonalennia orhanizatsii i metodyky audytu vyrobnychkykh zapasiv na pidpriemstvi [Improving the organization and methodology of auditing inventory at an enterprise]. *Problemy teorii ta metodologii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu – Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis*, 2-3 (35), 378–398. [in Ukrainian]
8. Utenkova K. O. (2011). Audyt: navchalnyi posibnyk [Audit: a textbook]. Kyiv: Alerta, 408 p. [in Ukrainian]